

[Светомир Иванчев: рецензия в *Съпоставително езиковедие*, 1983, № 2, с. 91–93 за]

М. Янакиев. Стилистиката и езиковото обучение. София, Народна просвета, 1977, 256 стр.

Стилистиката и езиковото обучение е труд, в който М. Янакиев прави равностепенна на многогодишните си усилия да разработва оригинално на наша българска почва въпросите на стилистиката и глотометрията. Това е синтез и обобщение на резултатите, до които М. Янакиев стига в редица отделни изследвания и разработки, изразени лично от него или заедно с негови колеги (Ал. Людсканов, Н. В. Котова и др.). Въпреки достъпния език, на който е написана, тази книга има много сериозно научно съдържание, от нея като от енциклопедия на езиковедската наука човек може да добие представа за развитието и днешното състояние на лингвистичните идеи, тя отразява в синтетичен и разгърнат вид концепцията на автора за глотометрията и стилистиката.

Пълно одобрение може да срещне заявлението на М. Янакиев, че е време „да преодолеем „чистия синхронизъм“ в езиковото обучение, който вече изпълни ролята си на антитеза спрямо „чистия етимологизъм“ на някои от лингвистите, работили през последните десетилетия на XIX и началните двестри десетилетия на XX век. Време е да се домогнем до препоръчвания от Енгелс *историзъм* в описването на езиковите факти, представляващ (диалектически) синтез на етимологичния ентузиазъм на младограматичната [...] и префинения синхронизъм на съвременните структуралисти...“ (стр. 13).

Одобрение трябва да срещне от читателя и водената на всяка страница от труда борба на автора от позицията на т. нар. стилисти против т. нар. нормативисти в изучаването и преподаването на езика, чийто основен смисъл е този, че на обучаемия не трябва да се втълпяват догми (фонетични, морфологични, синтактични, лексикални и всякакви други), но че той трябва да се учи да прониква в същината на езиковите явления и, разбирайки механизма на появата им, сам да съумее да вземе правилно научно отношение към тях. В книгата намират отражение и много мечтания на автора, които на пръв поглед изглеждат смели и дори неоправдани, но които имат своето несъмнено обосноваване в солидните научни основи, от които прави изследванията си, и от реалните резултати, до които го довеждат в отделни конкретни случаи тези изследвания. Смелостта на мечтанията на автора е в състояние да плени въображението на младия читател и да го подтикне, залюбил предмета на лингвистиката, често изглеждащ на мнозина сух, да се отдаде на езиковедството с целия жар на младата си природа.

Наред с учението за сихно- и спаниоморфемите, развивано от М. Янакиев и в други негови трудове, но намерило тук окончателния си вид (не без влияние от страна на В. Манчак), в книгата на М. Янакиев прави силно впечатление учението му за морфемната кохезия, което става основа за твърдението, че в езика омонимни морфемни няма (стр. 80 и др.). В книгата на М. Янакиев може да се

види придвижване напред и на учението за морфемата, която за автора често пъти има съвършено неочаквания измерения, а това има пряко отношение и към етимологията. Разбира се, определена стойност имат в книгата и конкретни глотометрически данни за българския език, които М. Янакиев черпи от своя глотометрически архив, създаден при катедрата по български език в Софийския университет „Климент Охридски“ с филиал вече и в Московския университет. В книгата си М. Янакиев обосновава (всъщност от самото ѝ начало до края) схващането си за разговорния стил като за еталонен стил при редактирането и изобщо в стилистиката. Според автора „стилистичният подход към езиковото обучение изисква, когато учениците изучават, откриват особеностите на еталонния разговорен стил, да се приучават към уважение, към нещо повече, към пиетет към езиковата практика на едни други майстори на словото, не писатели, не журналисти, не лектори, но не по-малки майстори на живото слово – сладкодумците, баба и дядо, хората, които не са носители на книжовна езикова култура, но са носители на особена, свежа все още (дали за дълго) българска езикова култура, както казват, „дълбоко народна“ (230 стр.). Наред с всичко казано дотук, но не на последно място, трябва да се изтъкне и обстоятелството, че тази книга е наситена с прогресивна идеология. Ние имаме пред себе си една книга с дълбоко хуманистичен пълнеж. М. Янакиев със свои средства и по оригинален начин воюва с някои остарели и модни течения в езикознанието. Във всеки ред на книгата се чувства отговорността на автора пред самия себе си и пред читателя. Долавя се и полетът на фантазията му, и богатите му знания, и финият му и обработен език, който се чете с лекота, доставя сам по себе си удоволствие на читателя. Книгата, в своята цялост едно увлекателно четиво, съдейства за повишаване на нивото на лингвистичните знания на читателя и разширяването на общата му култура. Ориентацията на М. Янакиев към квантитативното езикознание, по-точно към глотометрията, която той обособява не само терминологично, но допринася значително със своите работя да се оформи тя в съзнанието на научните работници като отделна самостоятелна езиковедска дисциплина, е несъмнено правилна. Независимо от някои увлечения в тази насока, на някои не достатъчно обмислени ходове и недостатъчно изкристализирани концепции заслугите на М. Янакиев в това отношение са безспорни.

В схващанията на автора глотометрията, аналогично на биометрията и на други подобни измерващи дисциплини, обобщава, доразвива и осмисля всичко онова, което досега ни беше известно от лингвистични дисциплини като квантитативна лингвистика и езиковедска статистика, към която се отнася като по-общо към по-частно. Сам М. Янакиев изтъква, че „лингвистично-статистическите изследвания имат много общи черти с глотометрическите. Отсъства в тях само идеята, че езикът е напълно наблюдаем, макар и твърде сложен обект, който може да се измерва, за да се опознае във всичките му подробности, и идеята, че от измерванията по-добър път към изучаването на езика няма. Тези две идеи не са чужди поне засега и на други научни дисциплини, названията на които подтикват да предполагаме, че ще съвпадат частично с глотометрията –

математическа лингвистика [...], компютърна, компютационна или изчислителна лингвистика [...] и приложна лингвистика“ (стр. 95).

Светомир Иванчев